

Taksonomia i struktura leksykonu różnic indywidualnych języka litewskiego

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Bogactwo różnic indywidualnych jest przeogromne, jednakże z psychologicznego punktu widzenia nie wszystkie różnice międzypersonalne są tak samo ważne. Ponadto odmienne właściwości ludzkie różnią się pod względem wpływu wywieranego na społeczne funkcjonowanie jednostek. Jednym z zadań psychologii jako nauki jest systematyzacja różnic indywidualnych w celu identyfikacji cech, które pozwalają wyjaśniać oraz przewidywać ludzkie zachowanie. W ramach teorii cech istnieje wiele propozycji uporządkowania różnic indywidualnych, które są wyłaniane zarówno w drodze dedukcji, jak i poprzez badania eksploracyjne, a także różnią się pod względem stopnia akceptowalności przez środowisko psychologów.

Wyniki badań realizowanych w podejściu leksykalnym w teorii cech pozwoliły uzyskać względnie dużą zgodność co do liczby i treści kluczowych wymiarów, pod względem których pochodzący z odmiennych kultur ludzie różnią się między sobą. W myśl założenia leksykalnego, na którym bazuje podejście leksykalne, najważniejsze różnice indywidualne zostały zakodowane w językach naturalnych. Im bardziej istotną rolę określa cecha odgrywa w społecznym funkcjonowaniu jednostki, tym więcej posiada określeń (np. synonimów oraz antonimów). W związku z tym analizując struktury kompletnych leksykonów osobowości w różnych językach/kulturach i uogólniając zaobserwowane właściwości ludzkie, można wyłonić kluczowe, a zarazem uniwersalne wymiary różnic między ludźmi w zakresie osobowości. Ponadto opracowanie wyczerpującej taksonomii różnic indywidualnych pozwala na wykrycie struktury właściwości ludzkich, które należą do kategorii pozadyspozycyjnych, np. stanów emocjonalnych, reakcji społecznych czy też światopoglądu.

Dotychczas pełny cykl badań psycholeksykalnych (taksonomia oraz ilościowa analiza struktury języka) został zrealizowany w dwudziestu językach naturalnych spośród kilku tysięcy języków używanych na całym świecie. Ze względu na zbyt małą liczbę zbadanych leksykonów naturalnych, ostateczne rozstrzygnięcie kwestii uniwersalności cech osobowości wydaje się niemożliwe. Odkrycie struktury psycholeksykalnej jednego z dwóch języków należących do nielicznej grupy bałtyckiej – języka litewskiego – może przyczynić się do identyfikacji nowych wymiarów osobowości, które są specyficzne dla pewnego kręgu kulturowego lub też potwierdzić hipotezę o uniwersalności określonych cech występujących w różnych językach naturalnych. Badanie struktury litewskiego leksykonu efektów społecznych z kolei poszerzy dotychczas zrealizowane badania w kierunku alternatywnego – transakcyjnego – rozumienia osobowości, a więc planowane postępowanie badawcze pozwoli na poznanie unikalnych oraz powszechnych wzorców motywacyjnych, myślowych, afektywnych i behawioralnych, które w innych językach są ściśle związane z dyspozycyjnym rozumieniem osobowości.